

повинно базуватися на таких принципах: зниження водопостачання (за рахунок диференціації цін; використання екологічнобезпечних технологій забору води та встановлення лімітних обсягів; заохочення суб'єктів господарювання використовувати водні ресурси у повторних циклах); ефективного очищенні стічних вод (посилити контроль над скидами стічних вод; впровадження жорсткіших штрафних санкцій); оздоровлення поверхневих водних об'єктів від забруднення та виснаження (фінансування інвестиційних водогосподарських проєктів; оперативне та своєчасне реагування на усунення наслідків надзвичайних ситуацій).

Впровадження зазначених організаційно-економічних інструментів дасть змогу зменшити інтенсивне навантаження на водні об'єкти та істотно покращити їх стан. Разом з тим, це створить передумови зниження наявних та потенційних еколого-економічних збитків і дозволить розглядати екологічнобезпечне водокористування як детермінанту ефективного соціально-економічного розвитку України.

Список літератури:

1. Дмитрієва О.О. Соціальні аспекти екологічно безпечного водовідведення в населених пунктах України / О.О. Дмитрієва, О.А. Власенко, Н.К. Савченко // Коммунальное хозяйство городов. – К.: Техника, 2003. – Випуск 49. – С. 94-100.
2. Моніторинг довкілля : підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мокін В.Б. та ін.] ; під ред. В. М. Боголюбова. [2-е вид., перероб. і доп.]. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 232 с.
3. Теліженко О.М. Оцінка економічного збитку від забруднення водного басейну / О.М. Теліженко, В.О. Лук'янихін, О.О. Лук'янихіна. – Суми : Видавництво Сумського державного університету, 2001. – 68 с.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ СИСТЕМ

*Поданьова С.Ю., асистент кафедри економічної кібернетики
та фінансів, Бердянський державний педагогічний університет,
м. Бердянськ, Україна*

У сучасній світовій економіці туризм та курортні рекреації - один із самих високоприбуткових і секторів господарства, які найбільш динамічно розвиваються. Багато країн має в їх особі не тільки постійно зростаюче джерело валютних надходжень, а й за рахунок залучення мільйонів туристів активно розвивається інфраструктура територій, створюють додаткові робочі місця. За даними Всесвітньої туристської організації на частку курортно-туристичної сфери та пов'язаних з нею галузей нині доводиться 8.3% робочих місць світу, 9.3% міжнародних інвестицій, 12% експорту та 3.6% світового валового внутрішнього продукту. Туристи витрачають 10.2% всіх коштів, які витрачаються світовими споживачами.

Україна володіє потужним курортно-туристичним потенціалом, ефективно освоєння якого може забезпечити не тільки більш повне задоволення потреби населення в рекреаційних та туристичних послугах, а й принести реальну економічну вигоду. Тому туристично-рекреаційна сфера в процесі ринкової трансформації економіки повинна зайняти одне з провідних місць у структурі господарського комплексу [1].

Комплексний характер національних курортно-рекреаційних комплексів та туристичних організацій, особливості їх функціонування в сучасних економічних умовах, мобільна структура системи додаткових послуг, різноманітність форм власності, активний характер протікання процесів спеціалізації та інтеграції, високий рівень конкуренції як на ринку туристично-рекреаційних продуктів, так і з іншими галузями економіки за отримання тих чи інших видів ресурсів, попит, який стабільно збільшується, - усі ці та інші особливості сучасних курортно-туристичних організацій визначають необхідність вирішення проблем обґрунтування раціональних методів щодо їх розвитку, зокрема, актуалізації дослідження еколого-економічних проблем розвитку курортно-рекреаційних дестинацій.

Термін «дестинація» був введений Лейпером в кінці 70-х рр. минулого століття і знайшов широке застосування для вирішенні різноманітних наукових та практичних задач в області економіки курортів [2]. Під курортно-рекреаційною дестинацією будемо розуміти географічну територію, що має вихід до моря, є привабливою для туристичного та курортного бізнесу, кордони якої визначаються управлінськими задачами.

Основна роль в економічному розвитку на територіях курортно-рекреаційних дестинацій відводиться якості наявних природних рекреаційних ресурсів, оскільки курортна діяльність заснована на унікальному поєднанні таких природних ресурсів на кордоні суші і моря як сонце, море, пляжі, живописні види, багата біорізноманітність. Зниження якісних характеристик природних ресурсів та довкілля по відношенню до нормативних представляє небезпеку для морського туристичного і курортно-рекреаційного бізнесу, оскільки різко негативно позначається на привабливості курортних дестинацій. Тому повинна мати місце збалансованість у використанні природних ресурсів, при якій курорт сприятиме їх збереженню для залучення стійких туристичних потоків на території дестинацій з метою підтримки або розвитку курортно-туристичного бізнесу та супутніх видів діяльності.

З точки зору збалансованості екологічної та економічної складових безпеки курортно-рекреаційну дестинацію доцільно розглядати як еколого-економічну систему, екологічна складова якої розкриває можливості організації та розвитку на території дестинації туристичного і курортного бізнесу в контексті ресурсної забезпеченості та збалансованості компонентів довкілля, а економічна – визначає дестинацію як стратегічну зону господарювання

Основою будь-якої дестинації виступають курортно-рекреаційні комплекси, які відрізняються складною структурою. Їх основу складають природні лікувальні ресурси, санаторно-курортні установи різного профілю та спеціалізації, допоміжні та

обслуговуючі виробництва, трудові ресурси та об'єкти інфраструктури. Вони характеризуються наявністю стійких зв'язків, особливо виробничих, компактністю (цілісністю) території та єдиною системою управління.

Необхідною умовою розвитку курортно-рекреаційних комплексів є нормативний стан природного довкілля, що викликає необхідність розробки регіональних екологічних програм, оскільки вони є найважливішим інструментом планування і проведення природоохоронних заходів, які забезпечують екологічну безпеку та раціональне використання природно-рекреаційного потенціалу в курортному регіоні. Обов'язковим етапом розробки екологічної програми при визначенні цілей, задач і очікуваних результатів реалізації запланованих заходів стає створення еколого-економічних моделей, які складуть основу ухвалення управлінських рішень, як у сфері екологічного управління, так і у сфері розвитку курортно-рекреаційного регіону в цілому.

Однією з базисних стратегій економічної стійкості курортно-рекреаційних дестинацій є концепція стійкого розвитку. Ця концепція затверджена як основна стратегія світового розвитку Конференцією ООН по довкіллю та розвитку і включає, в першу чергу, стратегію переходу суспільства до стану його коеволюції з біосферою. Економічний сенс концепції стійкості розвитку закладений теорією максимального потоку сукупного доходу Хікса - Ліндаля, який може бути отриманий за умови збереження сукупного капіталу, за допомогою якого і отримується цей дохід. Стосовно курортно-рекреаційної економіки концепція передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів за рахунок застосування сучасних технологій і виробництво екологічних курортних продуктів при мінімізації природного збитку [3].

Таке трактування проблеми дозволяє запропонувати комплекс економічних та екологічних моделей, що корелюються зі змістом критерію якості життя в концепції стійкого розвитку, а також методологію побудови та їх взаємодії в рамках регіонального курортно-рекреаційного комплексу. Вказана модельна система передбачає можливість еволюційного досягнення екологічних порогів і може бути визначена як критерій ціннісних регуляцій курортно-рекреаційної діяльності, що враховує економічні, соціальні та екологічні вимоги, по-перше, при оцінці суспільного добробуту на території, по-друге, при формуванні необхідного комплексу невідкладних природогосподарчих заходів на основі екологічних інновацій.

Зміна класичного підходу при дослідженні процесів розвитку курортно-рекреаційних систем, який характеризувався механістичними поглядами, на системний підхід, заснований на розумінні нелінійності, стохастичності і високій мірі динамізму розвитку зумовила нові концепції вивчення властивостей стійкості систем різної природи. Системний підхід визначає принципи моделювання економічних процесів, розробку та застосування нелінійних динамічних моделей, рівновагу та нерівновагу, стійкість динамічних моделей економіки, невизначеність і ризику економічних суб'єктів, моделі економічних змін та їх аналіз.

Одним із сучасних методів його застосування є імітаційне моделювання. На відміну від задач динамічного моделювання та прогнозування мета імітаційного

моделювання полягає у відтворенні поведінки досліджуваної системи на основі результатів аналізу найбільш істотних взаємозв'язків між її елементами. Імітаційні моделі дозволяють відтворювати реальні процеси та отримувати результати різного роду взаємодій.

В якості основного методу моделювання еколого-економічних задач курортно-рекреаційної дестинацій використовувався системно-динамічний підхід Дж. Форрестера [4], згідно якому модельований об'єкт відображується у вигляді динамічної системи, що складається з накопичувачів, зв'язаних між собою керованими потоками. Кількісно кожен накопичувач описується рівнем його вмісту, а кожен потік - темпом переміщення. Темпи переміщення обчислюються на основі інформації про рівні вмісту резервуарів. Таким чином, модельований об'єкт представляється у вигляді системи із зворотним зв'язком.

Відповідно до результатів моделювання отримано три сценарії, характерних для трансформаційних циклів: довгі, середні та короткі цикли. Їх розділення обумовлене виглядом еколого-економічних процесів, які є умовою досягнення стійкої траєкторії розвитку курортно-рекреаційної системи [5]. Економічні інновації, як засіб підвищення споживчих властивостей курортно-рекреаційного продукту складають короткі цикли згідно умовам розвитку галузевого ринку. Середні цикли визначаються середньостроковими економічними трансформаціями згідно теорії життєвого циклу курортних дестинацій. Довгострокові екологічні проекти, реалізація яких, пов'язана з довгим часом відновлення асиміляційних властивостей екосистем, відносяться до довгих трансформаційних циклів.

Таким чином, застосування системно-динамічного моделювання в рамках досліджуваної проблеми дозволило виявити приховані та неявні причини зниження стійкості курортно-рекреаційних систем. Також було доведено, що регулятором розвитку курортно-рекреаційних систем і умовою збереження їх стійкості являються еколого-економічні трансформації.

Список літератури:

1. Закон України «Про курорти» від 5.10.2000 р. - № 2026 – III.
2. Сыромятникова О.П. Концепция эколого-экономической системы как объекта управления [Электронный ресурс] / О.П. Сыромятникова // Экономика и экологический менеджмент: электронный науч. журнал. – 2011. – Вып. 1. – Режим доступа: <http://economics.open-mechanics.com/years/2011/issues/1/>.
3. Москаленко А.П. Социальный и эколого-экономические механизмы принятия инвестиционных решений в природопользовании / А.П. Москаленко. - Новочеркасск: УПЦ «Набла», 2012. - 313 с.
4. Форрестер Дж. Мировая динамика / Дж. Форрестер. – М.: Наука, 1978. – 168 с.
5. Сарычева Л.В. Компьютерный эколого-социально-экономический мониторинг регионов. Математическое обеспечение: монография / Л.В. Сарычева. – Днепропетровск: Национальный горный университет, 2003. – 222 с.